

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та природокористування
Навчально науковий інститут агроєкології та землеустрою
Кафедра екології, технології захисту навколишнього середовища та лісового
господарства

05-02-243

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання курсової роботи з дисципліни
«Стратегія сталого розвитку»
для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за
освітньо-професійною програмою «Екологія», «Технологія захисту
навколишнього середовища» спеціальності 101 «Екологія»,
183 «Технологія захисту навколишнього середовища»
денної і заочної форм навчання

Рекомендовано
науково-методичною радою з
якості освіти ННІАЗ
Протокол № 6
від 31.03.2020 року

Рівне – 2020

Методичні вказівки для виконання курсової роботи з дисципліни «Стратегія сталого розвитку» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за освітньо-професійною програмою «Екологія», «Технологія захисту навколишнього середовища» спеціальності 101 «Екологія», 183 «Технологія захисту навколишнього середовища» денної і заочної форм навчання [Електронне видання] / Клименко М. О., Клименко Л. В., Брежицька О. А. – Рівне : НУВГП, 2020. – 24 с.

Укладачі: Клименко М. О., д. с.-г. н., завідувач кафедри екології, технології захисту навколишнього середовища та лісового господарства;

Клименко Л. В., к. с.-г. н., доцент кафедри екології, технології захисту навколишнього середовища та лісового господарства;

Брежицька О. А., к. с.-г. н., доцент кафедри екології, технології захисту навколишнього середовища та лісового господарства.

Відповідальний за випуск: Клименко О. М., д. с.-г. н., професор кафедри екології, технології захисту навколишнього середовища та лісового господарства

Керівник групи забезпечення спеціальності 101 «Екологія» д.с.-г.н., професор кафедри екології, технології захисту навколишнього середовища та лісового господарства Бедункова О. О.

Керівник групи забезпечення спеціальності 183 «Технології захисту навколишнього середовища» к.с.-г.н., професор кафедри екології, технології захисту навколишнього середовища та лісового господарства Прищеп А. М.

© Клименко М. О.,
Клименко Л. В.,
Брежицька О. А., 2020
© НУВГП, 2020

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1. Характеристика природних умов регіону.....	4
2. Характеристика економічного стану регіону.....	5
3. Дослідження соціального стану регіону.....	12
4. Аналіз та оцінка екологічного стану території регіону.....	14
5. Розробка стратегії сталого розвитку регіону.....	19
Висновки.....	23
Рекомендована література до виконання курсової роботи.....	24

ВСТУП

Мета роботи: проаналізувати та оцінити соціо-економіко-екологічний стан території адміністративного району, дослідити тенденції розвитку даного району та виявити його пріоритетні проблеми, а також розробити стратегічні напрямки дій для досягнення збалансованого сталого розвитку.

Сталий розвиток – це такий розвиток, який забезпечує потреби нинішнього покоління без завдання шкоди можливості майбутнього покоління забезпечити свої власні потреби.

Основні завдання курсової роботи:

- оцінити природно-ресурсний потенціал регіону;
- проаналізувати зміни соціальних і економічних показників та оцінити соціо-економічний розвиток адміністративної одиниці;
- проаналізувати зміни екологічних показників та оцінити екологічний розвиток досліджуваного регіону;
- на основі розрахунку індексу соціо-економіко-екологічного розвитку регіону, розробити стратегічний план дій досягнення сталого розвитку території.

РОЗДІЛ 1. ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИРОДНИХ УМОВ РЕГІОНУ

1.1. Відомості про територію (район, область) та фізико-географічні умови розташування

Вказати місце розташування досліджуваної території, його площу, навести характеристику фізико-географічного положення (де розміщений, кліматичний пояс, природна зона).

Охарактеризувати рельєф території. Належність території до геоморфологічного району та переважного типу рельєфу. Загальні дані про розчленування місцевості, абсолютні відмітки території тощо. За цими даними оцінити природну здатність рельєфу до розсіювання та акумуляції продуктів техногенезу.

1.2. Кліматичні умови

Привести характеристику кліматичних умов: температуру повітря (середньорічну, середньосезонну, найхолоднішого та найтеплішого місяця

року), кількість та розподіл опадів, дефіцит вологості повітря, напрямок переважаючих вітрів.

1.3. Характеристика ґрунтового покриву

Навести характеристику ґрунтів досліджуваної території, вказати здатність їх до ерозії. Визначити площі заболочених територій, лісу та ріллі. Привести фізичні та фізико-хімічні характеристики ґрунтів. Зробити висновок щодо їх родючості та стійкості до ерозійних процесів.

1.4. Гідрологічні та гідрографічні характеристики водних об'єктів території (міста, району, області)

Навести коротку характеристику гідрографічної мережі досліджуваного регіону. Привести гідрографічну схему річкової мережі. Визначити основні гідрологічні характеристики водних об'єктів.

1.5. Рекреаційні ресурси регіону

Виявити та охарактеризувати рекреаційні ресурси об'єкту досліджень, встановити їх проблеми.

РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ РЕГІОНУ

2.1. Характеристика виробничо-господарського комплексу регіону

Охарактеризувати особливості формування виробничого комплексу досліджуваної території. Встановити антропогенні фактори впливу на її екологічний стан.

Визначити рівень освоєння району, встановити галузеву структуру промислового сектору. Охарактеризувати агропромисловий комплекс території. Встановити наявність об'єктів, які становлять підвищену екологічну небезпеку.

Проаналізувати промислові об'єкти досліджуваної території та встановити для кожного підприємства клас шкідливості, розмір санітарно-захисних зон.

2.2. Аналіз показників економічного стану регіону

Під поняттям „сталий розвиток” розуміють збалансований розвиток трьох взаємозалежних та взаємодоповнюючих складових: екологічної, економічної та соціальної сфери.

Наявність тих чи інших природних ресурсів зумовлює виробничо-господарський потенціал регіону, який формує його економічний стан. Екологія та економіка все більше переплітаються між собою на місцевому, регіональному, національному і глобальному рівнях, формуючи складний комплекс причин та наслідків. Такі причинно-наслідкові взаємозв'язки між рівнем інтенсивності використання природних ресурсів та рівнем деградації природного довкілля, з одного боку, а також рівнем економічного розвитку та якості життя, з другого боку, стають усе більш помітними й очевидними. Таким чином, запровадження принципів стійкого розвитку вимагає нових орієнтирів як в межах країни, так і на міжнародному рівні.

Розробка стратегії сталого розвитку повинна базуватись на оцінці економічного, екологічного та соціального стану міста, області чи країни. Таку оцінку можна отримати на основі дослідження динаміки змін в системі показників, які характеризують ту чи іншу сферу, а також встановлення основних закономірностей їх розвитку.

Серед великої кількості таких показників необхідно вибрати ті, котрі будуть індикаторами сталого розвитку і найбільш точно зможуть кількісно або якісно оцінити стан регіону, не потребуючи при цьому великого обсягу додаткової інформації.

Набір індикаторів може змінюватись і розширюватись залежно від особливостей регіону.

У даному розділі досліджується економічний розвиток території. Встановлення його тенденцій здійснюється на основі дослідження основних економічних показників та їх змін у перерізі років.

Результати досліджень економічних показників рекомендується представляти у вигляді таблиць, графіків та їх аналізу.

Таблиця 1

Основні економічні індикатори _____

Індикатори	1995	2000	2018
Інвестиції в основний капітал, млн. грн.					

Кількість малих підприємств					
Продукція с/г, млн. грн.					

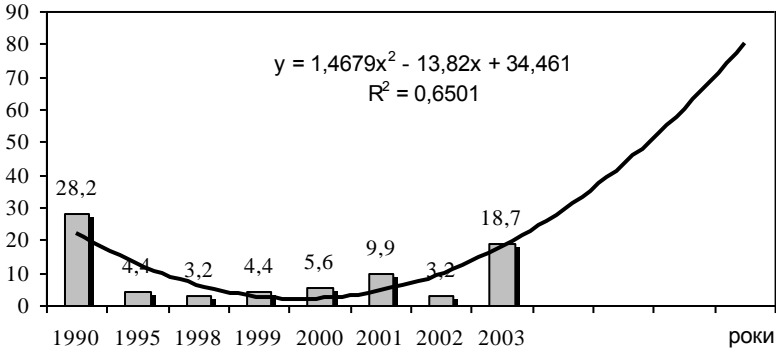

Рис. 1. Інвестиції в основний капітал (млн. грн.)

У вигляді таких графіків слід подати інформацію по кожному запропонованому індикатору та на їх основі встановити основні тенденції розвитку економічної сфери.

Даний підрозділ повинен закінчуватись висновком, який вміщує виявлені тенденції економічного розвитку та його основні проблеми.

2.3. Оцінка економічного розвитку регіону

Метою оцінки економічного розвитку регіону є віднесення стану досліджуваної території за шкалою оцінювання: 1- дуже низький; 2- низький; 3- середній; 4- високий; 5- дуже високий.

При оцінці стану будь якої з підсистем населених пунктів, районів чи областей ми маємо справу з двома типами індикаторів:

1-й тип (позитивні індикатори) – для цих індикаторів збільшення їх кількісних значень обумовлює зростання інтегральної оцінки блоків нижчого рівня;

2-й тип (негативні індикатори) – для цих індикаторів зменшення їх кількісних значень обумовлює покращення стану блоків нижчого рівня.

Слід зазначити, що переважна більшість індикаторів відноситься до позитивних, тобто їх збільшення покращує соціо-економічний і екологічний стан регіону, проте є індикатори і негативні, коли їх зростання кількісно

погіршує стан соціо-економічної і екологічної підсистем. Враховуючи це, пропонується здійснювати приведення базових індикаторів різних типів до нормованого виду.

Приведення базових індикаторів різних типів до нормованого виду здійснюється за допомогою формул представлених у табл.2.

Алгоритм розрахунку індексів соціального, економічного та екологічного розвитку регіону включають чотири основні рівні оцінки і агрегування показників:

перший – забезпечує оцінку статистичних інформативних базових показників (БП), які характеризують стан соціо-економічної, екологічної підсистеми СНП;

другий – агреговані показники (АП), які розраховуються з декількох базових і характеризують стан споріднених групових (макропоказників) соціо-економічної, екологічної підсистеми СНП;

третій – інтегровані показники (І П), які розраховуються на базі низки агрегованих показників і характеризують стан соціо-економічної, екологічної підсистеми СНП;

четвертий – індекс соціо-економіко-екологічного розвитку територій, який характеризує стан СЕЕ систем СНП.

Припускається, що між показниками (індикаторами) всіх рівнів існує лише вертикально підпорядковані зв'язки.

Таблиця 2

Нормування базових індикаторів

Типи базових індикаторів	Формули нормування
<p>Позитивні (зростання індикаторів характеризує кращий стан підсистем, а мінімальне його значення, засвідчує про його вагомість)</p>	<p>0, $X = \frac{N_i - N_i(\min)}{N_i(\max) - N_i(\min)}$ 1, якщо $N_i < N_i(\max)$ якщо $N_i(\min) \leq N_i \leq N_i(\max)$</p>

<p style="text-align: center;">Негативні (зменшення індикаторів характеризує кращий стан підсистем, а мінімальне його значення оцінюється як максимум за шкалою соціальних, екологічних та економічних оцінок)</p>	<p style="text-align: center;">якщо $N_i > N_i(\max)$</p> <p style="text-align: center;">Оцінка „0” означає втрату економічної, соціальної та екологічної значимості для відповідного індикатора, а оцінка „1” характеризує такий достатній його розвиток, за яким виникає потреба у суспільства лише підтримувати досягнутий рівень.</p> <p style="text-align: center;">1,</p> $X_1 = \frac{N_i(\max) - N_i}{N_i(\max) - N_i(\min)}$ <p style="text-align: center;">0,</p> <p style="text-align: center;">якщо $N_i < N_i(\min)$</p> <p style="text-align: center;">якщо $N_i(\min) \leq N_i \leq N_i(\max)$</p> <p style="text-align: center;">якщо $N_i > N_i(\max)$</p>
---	--

Рекомендовані показники оцінки економічного стану досліджуваних територій представлені у табл. 3.

Агреговані та базові показники економічного розвитку регіону

Агреговані показники	Базові показники	Показники
Виробничо-економічний розвиток	Індекс зростання обсягу продукції промисловості	X_1
	Частка продукції малих промислових підприємств	X_2
	Темпи приросту капітальних інвестицій	X_3
	Роздрібний товарооборот на душу населення	X_4
	Показник ВВП	X_5
Доходи	Середня заробітна плата, грн	X_6
	Доходи місцевого бюджету, на 1 особу	X_7
Безробіття	Найвне безробіття, % від працездатного населення	X_8

Згідно формул з табл. 2, зазначені показники необхідно привести до нормованого виду та, на основі розрахунку, встановити значення агрегованих показників економічного розвитку досліджуваної території (як середнє геометричне відповідних базових показників).

Результати розрахунку подаються у вигляді табл. 4.

Таблиця 4

Розрахунок агрегованих показників економічного розвитку регіону

№ п/п	Агрегований показник	Базові показники	Значення БП			X _i	Розраховане значення АП
			N _i (факт)	N _i (max)	N _i (min)		
1.
		...					
		...					
2.
		...					
		...					
3.
		...					
		...					

На основі встановлених економічних агрегованих показників, необхідно розрахувати інтегрований показник економічного розвитку території (I₁) як середнє геометричне значення сукупності агрегованих показників.

$$I_1 = \sqrt[n]{АП_1 * АП_2 * \dots * АП_n},$$

де АП_n – розраховані агреговані показники (від 1 до 0).

Для оцінки стану економічної підсистеми використовуємо уніфіковану шкалу оцінювання: 1,0 – 0,8 – еталонний стан; 0,8 – 0,6 – сприятливий; 0,6 – 0,4 – задовільний; 0,4 – 0,2 – загрозливий; 0,2 – 0 – критичний.

У висновку до розділу необхідно вказати межі коливання агрегованих показників, їх стан згідно уніфікованої шкали оцінювання, та основні показники, які зумовлюють покращення чи погіршення розвитку економічної підсистеми в цілому.

РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СТАНУ РЕГІОНУ

3.1 Аналіз показників соціального стану регіону

Соціальна інфраструктура складається з галузей, які забезпечують відповідні умови життєдіяльності людей. Вона є похідною від розвитку виробництва та розміщення галузей господарства і, разом з тим, впливає на його розвиток і темпи урбанізації.

При оцінці соціальної сфери значна увага приділяється демографічним показникам, оскільки демографічні проблеми безпосередньо чи опосередковано впливають на всі аспекти розвитку суспільства. Різкий демографічний спад, який спостерігався в Україні протягом останніх років, негативно позначається на геополітичному потенціалі держави. Занепокоєння викликають високі темпи депопуляції та її прогнозні показники на найближче десятиріччя, які проявляються на фоні зниження очікуваної при народженні тривалості життя та наявної еміграції найбільш динамічних трудових ресурсів.

Серед великої кількості показників, які характеризують соціальну сферу регіону, пропонуємо проаналізувати наступні індикатори: медико-демографічні показники, показники соціального захисту та зайнятості населення, показники культурно-освітні, показники житлово-комунальні, показники правового захисту населення.

Як і у підрозділі 2.2, дослідження та аналіз запропонованих показників соціального стану території рекомендується подавати у вигляді таблиць та графіків.

Даний підрозділ повинен закінчуватись висновком, який вміщує виявлені тенденції соціального розвитку території та основні проблеми даної підсистеми.

3.2 Оцінка соціального розвитку району

Оцінку соціального розвитку території пропонується здійснювати на основі шести агрегованих та 12 базових показників представлених у табл.5.

Таблиця 5

Агреговані та базові показники соціального розвитку регіону

Агреговані показники	Базові показники	Показники
Захищеності життєвого рівня	Кількість інвалідів, на 10 тис. населення	X ₁
	Коефіцієнт злочинності на 100 тис. населення	X ₂
Демографічні	Кількість населення, осіб	X ₃
	Народжуваність, на 1000 осіб	X ₄
	Смертність, на 1000 осіб	X ₅
	Природний приріст, на 1000 осіб	X ₆
Забезпечення людськими та інтелектуальними ресурсами	Частина працюючого населення, % від населення	X ₇
	Рівень захворювання на туберкульоз на 100 тис. населення	X ₈
	Чисельність учнів, % від населення	X ₉

Житлове забезпечення	Забезпеченість житлом, м ² на 1 особу	X ₁₀
-------------------------	---	-----------------

Згідно формул з табл. 2, зазначені показники необхідно привести до нормованого виду та встановити значення агрегованих показників соціального розвитку досліджуваної території. (див. підрозділ 2.2)

Результати розрахунку подаються у вигляді табл. 6

Таблиця 6

Розрахунок агрегованих показників соціального розвитку регіону

№ п/п	Агрегований показник	Базові показники	Значення БП			X _i	Розраховане значення АП
			N _i (факт)	N _i (max)	N _i (min)		
1.	1.
2.						
...						
n						

Оцінка соціального розвитку розраховується як середнє геометричне серед досліджених агрегованих показників стану даної підсистеми. (див. підрозділ 2.3)

У висновку до розділу необхідно вказати межі коливання агрегованих соціальних показників, їх стан згідно уніфікованої шкали оцінювання, та основні показники, які зумовлюють покращення чи погіршення розвитку соціальної підсистеми в цілому.

РОЗДІЛ 4. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ ТЕРИТОРІЇ РЕГІОНУ

4.1 Характеристика природно-ресурсного потенціалу регіону

Природно-ресурсний потенціал – сукупність усіх природних засобів, запасів, джерел, які є і можуть бути мобілізовані чи використані для досягнення певної мети. Це поняття включає в себе природні ресурси (елементи природного середовища, які беруть безпосередню участь у матеріальному виробництві і невиробничій діяльності) та природні умови (елементи природного середовища, які не беруть безпосередньої участі в суспільному виробництві).

Таким чином, природні умови та ресурси країни впливають на її економічний розвиток і місце на міжнародній арені.

У даному підрозділі необхідно проаналізувати природно наявні природні ресурси досліджуваної території, які відіграють важливу роль у досягненні сталого розвитку регіону.

4.2 Аналіз антропогенного навантаження на стан природних ресурсів регіону

Оцінка стану регіону включає характеристику екологічної ситуації, яка дає можливість відобразити загальну картину місця проживання населення, стан повітря, води, ґрунтів, територіально-природних комплексів, а також економіко-соціальних умов життєдіяльності.

Забруднення атмосферного повітря відбувається внаслідок викидів, або утворення в повітрі, шкідливих речовин в концентраціях, які перевищують нормативи. До основних індикаторів атмосферного повітря відносяться: загальні обсяги викидів забруднюючих речовин; обсяги викидів від стаціонарних джерел та їх хімічний склад; обсяги викидів від пересувних джерел та їх хімічний склад; щільність викидів забруднюючих речовин на 1 км²; кількість забруднюючих речовин на душу населення.

Основними джерелами забруднення водних ресурсів є атмосферні опади, стоки з сільськогосподарських угідь, ферм, та інших об'єктів, міські та промислові стічні води. Серед основних індикаторів які характеризують водні ресурси регіону є:

1)Забір і використання води: обсяги забору води з поверхневих та підземних вод; характеристика запасів підземних вод; обсяг оборотної і послідовно використаної води; загальне відведення нормативно очищених вод; споживання свіжої води на виробничі потреби; скидання забруднених зворотних вод у водні об'єкти.

2) Контроль якості води: клас якості води у водних об'єктах регіону; характеристика хіміко-аналітичного контролю якості поверхневих вод; обсяги забруднення водних об'єктів водокористувачами.

3) Якість питної води: кількість проб, які містять перевищення ГДК.

Земельні ресурси характеризуються такими показниками: структура земель (площі зайняті промисловістю, лісовими насадженнями, природно-заповідним фондом та землі рекреаційного призначення); площі сільськогосподарських угідь; площі деградованих та порушених земель; площі земель забруднених радіонуклідами та важкими металами; щільність забруднення земель радіонуклідами та важкими металами; зміни родючості ґрунтів.

Ґрунти безпосередньо не впливають на здоров'я людини, як атмосферне повітря чи вода. Неприятливий вплив ґрунтів виявляється в тому, що шкідливі речовини, які потрапили в ґрунт, надходять до сільськогосподарських рослин і накопичуються в них.

Відходи, які утворюються внаслідок антропогенної діяльності, умовно поділяються на три категорії: промислові, сільськогосподарські й побутові. Характеристика відходів здійснюється на основі таких показників: утворення та утилізація твердих побутових та промислових відходів (за рік, кг на душу населення); площі зайняті сміттєзвалищами; відповідність сміттєзвалищ санітарно-екологічним вимогам; ступінь вторинного використання відходів як сировини; наявність токсичних відходів; дозвільна діяльність на розміщення відходів.

Природно-техногенна екологічна безпека повинна базуватись на аналізі ймовірних природних катаклізмів (природна небезпека) та характеристикі еколого небезпечних об'єктів регіону (техногенна небезпека).

Аналогічно до попередніх розділів, інформацію по кожному проаналізованому індикатору рекомендується подавати у вигляді таблиць та графіків.

Даний підрозділ повинен закінчуватись висновком, який вміщує виявлені тенденції екологічного розвитку та його основні проблеми.

4.3 Оцінка екологічного розвитку регіону

Оцінку екологічного розвитку території пропонується здійснювати на основі чотирьох агрегованих та 14 базових показників представлених у табл.

7.

Таблиця 7

Агреговані та базові показники екологічного розвитку регіону

Агреговані показники	Базові показники	Показники
1	2	3
Показник стану атмосферного повітря	Кількість сумарних викидів	X ₁
	Кількість викидів від стаціонарних джерел	X ₂
	Кількість викидів від пересувних джерел	X ₃
	Щільність викидів на 1 км ²	X ₄
	Кількість викидів на душу населення	X ₅
Показник стану ґрунтового покриву	Територія під забудовою та твердим покриттям, %	X ₆
	Територія зайнята природними стійкими ландшафтами, %	X ₇
	Землі с/г призначення	X ₈
Показник використання водних ресурсів	Забір води з підземних водоносних горизонтів	X ₉
	Забір води з поверхневих джерел	X ₁₀
	Скиди недоочищених стічних вод	X ₁₁

Показник поведження з відходами	Утворення ТПВ на душу населення	X_{12}
	Утворення відходів I-III класу небезпеки	X_{13}
	Ступінь використання відходів як вторинної сировини, %	X_{14}

Аналогічно до попередніх розділів, необхідно привести базові показники до нормованого виду (використовуючи формули з табл. 2).

Результати розрахунку подаються у вигляді табл. 8.

Таблиця 8

Розрахунок агрегованих показників екологічного розвитку регіону

№ п/п	Агрегований показник	Базові показники	Значення БП			X_i	Розраховане значення АП
			N_i (факт)	N_i (max)	N_i (min)		
1.	1.	
2.		...					
...		...					
n		...					

Оцінка екологічного розвитку розраховується як середнє геометричне серед агрегованих показників екологічного стану досліджуваної території. (див. підрозділ 2.3)

У висновку до розділу необхідно вказати межі коливання агрегованих екологічних показників, їх стан згідно уніфікованої шкали оцінювання, та основні показники, які зумовлюють покращення чи погіршення розвитку екологічної підсистеми в цілому.

РОЗДІЛ 5. РОЗРОБКА СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

5.1. Розрахунок індексу СЕЕ розвитку регіону

Методологічною основою оцінки соціо-економіко-екологічного стану території регіону є системний підхід, який враховує взаємозв'язки між показниками, що характеризують стан економічного, соціального та екологічного розвитку сільських громад. При цьому слід зазначити, що на даний період в Україні відсутні загально визначені методики оцінки соціально-економічного розвитку територій, які могли б враховувати не лише можливості та механізми ефективного керівництва розвитком цих територій, але й враховували історичні, національні, ментальні та регіональні особливості, які формують базис розвитку сільських громад. Щодо оцінки екологічного розвитку територій в останні роки напрацьовані не лише методичні підходи, але й методики оцінки інтегрованих показників екологічного розвитку територій та агроекологічної оцінки земель сільськогосподарського призначення.

Однак їх використання потребує розширення кількості базових показників, що характеризують сторони соціо-економічного розвитку сільських громад та екологічного їх розвитку з урахуванням агроекологічної оцінки земель сільськогосподарського призначення. Особливу увагу слід приділити обґрунтуванню інтегрованого показника соціо-екологічного розвитку території СНП, який зміг би об'єктивно відобразити ступінь просування сільської громади в напрямку сталості.

Загальна схема оцінки соціо-економіко-екологічного розвитку СНП зводиться до наступного (рис. 2.).

Як видно з рис. 2. розрахунок індексу СЕЕ розвитку населених територій (ICEEPT) здійснюється за формулою:

$$ICEEPT = \sqrt[3]{I_1 \cdot I_2 \cdot I_3};$$

де: I_1 – інтегрований показник соціального розвитку;

I_2 – інтегрований показник економічного розвитку;

I_3 - інтегрований показник екологічного розвитку.

Для оцінки стану соціальної, економічної та екологічної підсистем рекомендується використовувати уніфіковану шкалу оцінювання: 1,0 – 0,8 – еталонний стан; 0,8 – 0,6 – сприятливий; 0,6 – 0,4 – задовільний; 0,4 – 0,2 – загрозливий; 0,2 – 0 – критичний.

Розрахунки рекомендовано подати у вигляді табл. 9.

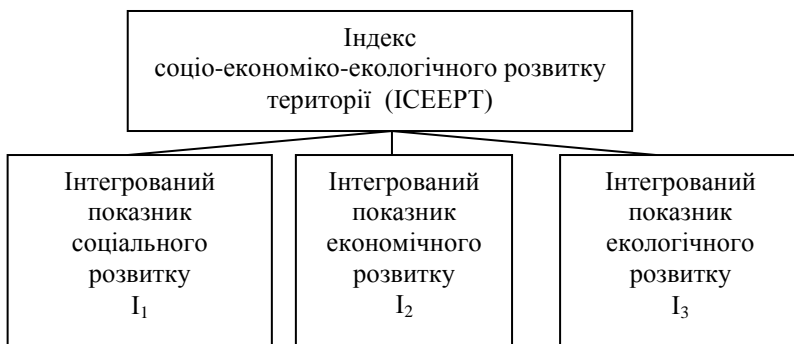

Рис. 2. Структурна схема розрахунку індексу соціо-економіко-екологічного розвитку регіону

Таблиця 9

Розрахунок індексу СЕЕ розвитку регіону

Інтегрований показник розвитку	Значення інтегрованого показника	Стан підсистеми	Індекс СЕЕ розвитку території (ICEERT)	СЕЕ стан регіону
Соціальний	0,5	задовільний
Економічний		
Екологічний		

На основі результатів розрахунку зробити висновок щодо загального СЕЕ стану досліджуваної території на даний час. Виявити підсистему яка знаходиться у найгіршому та найкращому станах.

5.2. Встановлення пріоритетних проблем регіону

Спираючись на проведений аналіз та оцінку соціального, економічного та екологічного стану досліджуваного регіону, необхідно встановити пріоритетні проблеми соціо-економічного та екологічного характеру.

Разом з тим, виявити сильні та слабкі сторони регіону, а також його можливості і існуючі та потенційно-можливі загрози для безпечної життєдіяльності людини.

Так, наприклад, до сильних сторін можна віднести – зручне географічне розташування на перетині автомобільних шляхів та міжобласних автомобільних шляхів; наявність медичного училища; багата історико-культурна спадщина; відсутність великих промислових підприємств, які забруднюють довкілля; забезпеченість трудовими ресурсами; велика кількість молоді; наявність паркових зон; наявність наукового потенціалу; привабливий ландшафт, нормальні кліматичні та природні умови; наявність земель на окраїнах, сприятливих у сільськогосподарському відношенні.

Прикладом слабких сторін можуть бути – низька платоспроможність споживачів продукції та послуг; значний відтік висококваліфікованої робочої сили за кордон; високий знос комунальних комунікацій; відсутність житлового будівництва; недостатнє фінансування медицини, закладів освіти, культури, спорту та соціального захисту; конкуренція з боку сильніших виробників: меблева фабрика; низький рівень комунальних послуг та готельного обслуговування; безробіття; висока енергоємність житлово-комунального господарства; відсутність укріплення берегової смуги; недостатнє матеріально-технічне забезпечення закладів охорони здоров'я та соціального захисту.

5.3 Розробка стратегічного плану для досягнення сталого розвитку регіону

На основі оцінки екологічного, економічного і соціального стану, орієнтуючись на „бачення майбутнього” та враховуючи сильні і слабкі сторони, здійснюється розробка стратегічних напрямків, цілей та завдань.

Стратегічні напрямки повинні бути чітко сформульовані і базуватись на документі „Бачення майбутнього”. Стратегічні цілі мають бути більш деталізовані і конкретні. Вони повинні враховувати виявлені соціальні,

економічні та екологічні проблеми.

Завдання – це конкретні зобов’язання, що належить виконати протягом визначеного терміну вони безпосередньо зв’язані з поставленими раніше цілями і їх можна розглядати як передумови для досягнення стратегічних напрямків. Таким чином, структурна схема стратегії сталого розвитку має наступний вигляд (рис. 3).

Як результат, отримаємо стратегію стійкого розвитку, при впровадженні якої буде забезпечено: зупинення де градаційних процесів довкілля; вихід з кризових станів тієї чи іншої складової стійкого розвитку; забезпечення населення відповідними якісними, послугами та товарами; поліпшення умов життєдіяльності населення тощо.

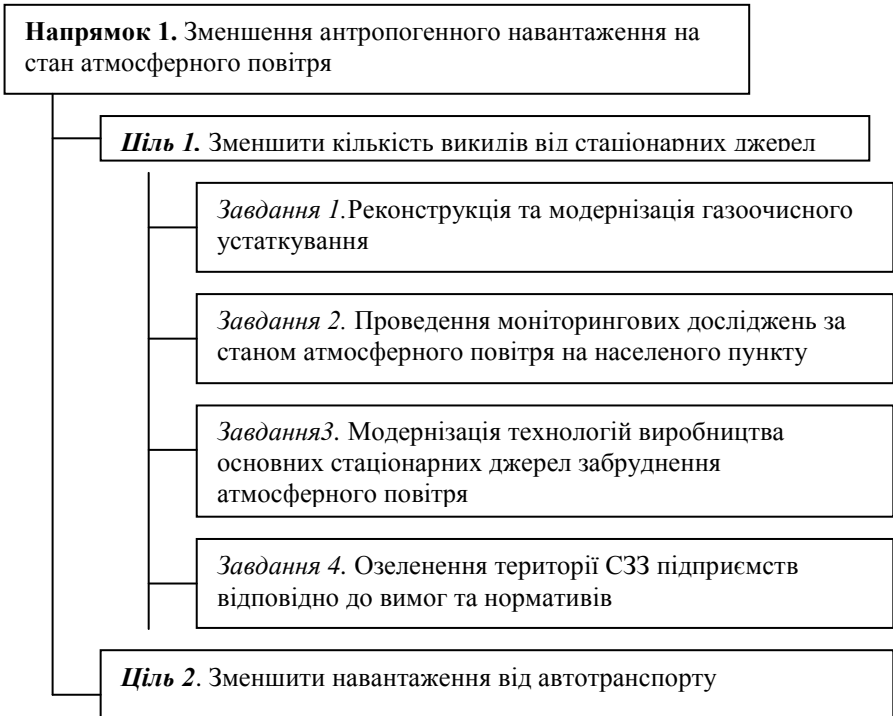

Рис.3. Структурна схема стратегічного плану сталого розвитку території

Основним результатом впровадження розробленої Стратегії повинен бути збалансований розвиток екологічної, економічної і соціальної складових сталого розвитку країни.

Стратегії сталого розвитку є важливими механізмами зміцнення і

об'єднання національного потенціалу з метою ув'язки пріоритетів в рамках соціальної, економічної і екологічної політики. Відповідно, особливу увагу слід приділяти виконанню викладених нижче зобов'язань в рамках комплексного підходу до питань розвитку, що складається з взаємо посилюючих заходів із забезпечення економічного зростання, а також заохоченню соціального розвитку та охороні навколишнього середовища. Сталий розвиток неможливо забезпечити без більшого ступеня інтеграції на всіх рівнях розробки політики, а також на всіх рівнях функціонування, включаючи найнижчі рівні управління. Такі економічні сектори, як промисловість, сільське господарство, енергетика, транспорт і туризм, повинні нести відповідальність за наслідки їх діяльності для добробуту людей і навколишнього середовища. В контексті ефективного управління правильно розроблені стратегії можуть покращувати перспективи економічного зростання і зайнятості і у той же час забезпечувати охорону навколишнього середовища. В їх розробці і впровадженні повинні брати участь всі сектори суспільства.

При врахуванні економічних, соціальних і екологічних цілей важливо здійснювати широке коло стратегічних важелів, що включають регулювання, економічні інструменти, врахування екологічних витрат в ринкових цінах, аналіз екологічного і соціального впливу та розповсюдження інформації, в світлі конкретних умов різноманітних країн з тим, щоб забезпечити результативність і ефективність комплексних підходів. З цією метою слід заохочувати прозорість і широку участь населення. Для цього потрібно залучати національні законодавчі органи, а також всіх членів громадського суспільства, включаючи молодь і корінні народи та їх громади з тим, щоб доповнити зусилля, щоб докладаються урядами у галузі сталого розвитку. Зокрема, найважливіше значення для всіх зусиль із забезпечення такого розвитку мають надання повноважень та повномасштабна і рівноправна участь жінок в усіх сферах суспільного життя, в тому числі в процесі прийняття рішень.

ВИСНОВКИ

Відобразити основні результати курсової роботи, охоплюючи кожний розділ. Вказати основні соціальні, економічні та екологічні проблеми на досліджуваній території і їх взаємозалежності. Зазначити основні пріоритетні напрямки стратегічного плану дій для покращення стану досліджуваної території, з метою досягнення сталого розвитку регіону.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

1. Програма дій «Порядок денний на XXI століття» / Переклад англійської РГО «Україна. Порядок денний на XXI століття». К. : Інтелсфера, 2000.
2. Концепція сталого розвитку населених пунктів : проект. К., 1999.
3. Стратегія сталого розвитку України. Проект. К., 1999.
4. Проект закону України «Про концепцію сталого розвитку України» від 25.04.01.
5. Місцевий план дій з охорони довкілля : посібник. К., 2003.
6. Програма дій сталого розвитку міст «Науковий аналіз вибраних економіко-екологічних проблем м. Суми з розробкою рамкових заходів по покращенню економічних, соціальних і гігієнічних факторів». Суми., 2002.
7. Методологія та організація наукових досліджень в екології : підручник / Клименко М. О., Петрук В. Г., Мокін В. Б., Вознюк Н. М. Херсон : ПП «Олді-плюс», 2012. 475 с.
8. Методичні вказівки з розробки регіональних стратегій сталого розвитку / А. Г. Шапар та ін. Дніпропетровськ : „Моноліт”, 2003.
9. Методичні підходи до вибору та обґрунтування критеріїв і показників сталого розвитку різних ландшафтних регіонів України / А. Г. Шапар та ін. Дніпропетровськ : ІПППЕ НАН України, 2001.